

ששנינו במשנתנו בענין נכסי צאן ברזל: "ואם הותירו הותירו לו". ונמצא, שאין הוא חייב לתת לה מתוך האלפיים אלא אלף זוו, כפי שהיה ערך הנכסים בשעה שהכניסתם לו

—

אחד מן הכלים שהכניסה, השוה היום אלף זוו — האשה נוטלתו בכתובתה, כתשלום האחריות על נכסי צאן ברזל שקיבל על עצמו בעלה בכתובתה.

ואחד מן הכלים שהכניסה, דהיינו, הכלי השני גם שוה אלף זוו, אך הוא יתר על החוב שחייב לה בעלה — יש לה לאשה זכות, שתהא נותנת דמים לבעלה כפי ערכו של הכלי השני, ותהא נוטלתו, על כרחו של בעלה, מפני "שבח בית אביה".

ומקשינן: מאי קא משמע לן רב יהודה במימרא זו?!

האם את הדין ש"שבח בית אביה" — רידה הוי, שזכאית היא ליטלו בתשלום?!

והא אמרה רב יהודה חדא זימנא [הרי כבר אמרה רב יהודה, לעיל]?!?

ומשנינן: מהו דתימא: הני מילי — שהיא זכאית ליטול כליה משום "שבח בית אביה"

ומפרשת הגמרא: רבא, שאמר מתוך שמחוסרת גוביינא היא, חל ההקדש, ופקע שעבוד האשה — לטעמיה [לשיטתו] הוא!

א-טו דאמר רבא: הקדש, חמין, ושחרור מפקיעין מידי שעבוד.

הקדש מפקיע מידי שעבוד: כגון אם עשה שורו "אפותיקי" לבעל חובו, והקדישו למזבח, שהוא קדושת הגוף, פקע שעבודו של בעל חובו.⁽¹⁾

חמץ מפקיע מידי שעבוד: כגון מי שעשה את חמצו אפותיקי לבעל חובו גוי, והרי הוא מונח בידו של הישראל, ובאו שש שעות של ערב הפסח, פקע שעבוד הגוי, הואיל ולא היה החמץ שייך ממש לגוי, ולכן, חייב הישראל לבערו.⁽²⁾

שחרור מפקיע מידי שעבוד: כגון עשה עבדו אפותיקי לחבירו, ושחררו, הרי הוא משוחרר, ופקע שעבודו של המלוה.

אמר רב יהודה: אשה שהכניסה לו לבעלה, בתורת נכסי צאן ברזל, שני כלים בשווי אלף זוו, ושבחיו הכלים, ועמדו על ערך של שני אלפים זוו.

ואתו הרווח של היוקר שייך לבעל, וכמו

1. רש"י לעיל מו א, ביאר שהפקעת השיעבוד היא דוקא על ידי הקדשתו בקדושת הגוף למזבח, אבל קדושת דמים, לא מפקיעה את השיעבוד. וכפי ששנינו בערכין, במי שהקדיש את נכסיו והיו עליו כתובת אשה ובעל חוב, שאין ההקדש חל מעיקר הדין, הואיל והנכסים משועבדים. אולם גזרו חכמים שיפדו הבעלים את ההקדש בדבר מועט, ואם אין לו ללוה אותו דבר מועט כדי לפדותו, מוסיף ומלוה לו בעל

2. שם. ולדעת רבא, מה ששנינו בפסחים שהחמץ מותר בהנאה לאחר הפסח, ואין הוא אסור בהנאה כשאר חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, מיירי שנתנו ישראל בבית הגוי, שאינו חייב לבערו ואינו נאסר, כיון שאינו מחוסר גוביינא.

1. רש"י לעיל מו א, ביאר שהפקעת השיעבוד היא דוקא על ידי הקדשתו בקדושת הגוף למזבח, אבל קדושת דמים, לא מפקיעה את השיעבוד. וכפי ששנינו בערכין, במי שהקדיש את נכסיו והיו עליו כתובת אשה ובעל חוב, שאין ההקדש חל מעיקר הדין, הואיל והנכסים משועבדים. אולם גזרו חכמים שיפדו הבעלים את ההקדש בדבר מועט, ואם אין לו ללוה אותו דבר מועט כדי לפדותו, מוסיף ומלוה לו בעל

— היבא דמטיא למישקל בכתובתה [כאשר ערך הכלים הוא לפי המגיע לה מכח האחריות שנטל עליהם בכתובתה].

אבל מיתן דמי ומישקל, לתת דמים ולקחת את הנכסים שאינם מגיעים לה לפי ערך הדמים של הנכסים שהכניסה לו, הוה אמינא דלא אמר רב יהודה שיכולה לשלם דמים, וליטלם.

קא משמע לן רב יהודה, שאפילו נכסים העולים בשווים על מה שמגיע לה לפי הסכום שהכניסה לו, יכולה היא לשלם עבורם, וליטול את הנכסים שהכניסה לו מבית אביה!

מתניתין:

בת ישראל שניסת לכהן וילדה לו בנים, ומת בעלה והניחה מעוברת —

הרי לא יאכלו עבדיה [עבדי צאן ברזל

שהכניסה לבעלה⁽³⁾] — שירשו אותם בניו — בתרומה, על אף שהם עבדים של בניו הכהנים —

מפני חלקו של עובר, באותם עבדים,⁽⁴⁾ שאין בכוחו של העובר להאכילם [כדמפרש ואזיל], ולפיכך אין הם אוכלים בתרומה כלל.⁽⁵⁾

לפי שהעובר הנמצא במעי אמו:

א. פוסל את אמו בת כהן — שנישאת לישראל ומת בעלה — מלשוב לבית אביה לאכול בתרומה, כשם שבן ילוד פוסלה מלשוב, כמאמר הכתוב "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל".

הרי למדת שאם יש לה זרע, ואפילו אינו אלא עובר — אינה שבה לבית אביה.⁽⁶⁾

ב. ואינו מאכיל בתרומה את אמו בת ישראל שניסת לכהן ומת בעלה.

3. על אף שהמשנה עוסקת בעבדי צאן ברזל שלה, אין הדין הזה נוהג דוקא בעבדים אלו, אלא הוא הדין בשאר עבדים של הכהן.

4. כלומר: שמא ימצא עובר זכר, שהרי אם נקבה היא אין לה חלק בעבדים, ואף שזכרים מיעוט הוא כמבואר בגמרא, סבר רבי יוסי "חיישינן למיעוטא", ראשונים.

5. ברש"י בברייתא שבגמרא בד"ה עבדי כתב: עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקו של עובר, שיש לו חלק בהן דאית ליה זכיה, ולא ידעינן הי מיתרמי לחלקו, לפיכך עבדים אסורים לאכול [וכעין זה כתב רש"י בנדה מד א לגבי אחד האחים שהיה חלל, שהוא פוסל את

העבדים משום "שאינן אנו יודעים לברור מי מגיע לחלקו"].

וכתב הרשב"א על דברי רש"י שלא ירד לסוף דעתו, שאפילו לא יבוא כלום לחלקו, תיפוק ליה משום שעכשיו יש לו חלק בו, והוה ליה כעבד שיש לזר חלק בו, שאינו אוכל, משום חלקו של זר.

ועוד, אפילו לא יבוא לחלקו, מכל מקום, קודם שחלקו, חלק היה לו בו, ובדאורייתא "אין ברירה".

אלא אם כן יסבור רש"י שיש ברירה אפילו בדאורייתא; וראה ישרש יעקב.

6. בגמרא לקמן סז ב, נלמד דין זה מן הכתוב.

להאכיל את עבדיו בתרומה.⁽⁹⁾

גמרא:

שנינו במשנה: בת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעוברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקן של עובר:

איבעיא להו:

האם טעמא דרבי יוסי שאין העובר מאכיל⁽¹⁰⁾ הוא משום דקסבר רבי יוסי: עובר במעוי זרה⁽¹¹⁾ — זר הוא.

או דילמא מטעם אחר הוא שאינו מאכיל, כי: רק ילוד הוא שמאכיל בתרומה, אבל עובר, שאינו ילוד — אינו מאכיל את העבדים?

למאי נפקא מינה: לעובר במעוי כהנת [בת כהן המעוברת מכהן], אם מאכיל הוא את עבדיו.

אם אתה בא עליו מדין "עובר במעוי זרה זר

ואינו כבן ילוד, שמאכיל את אמו בת ישראל בתרומה, כמאמר הכתוב "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל בו, ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו". ודרשו חכמים: "יאכילו בלחמו!", ללמדך שבת ישראל שניסת לכהן וילדה לו בן, הרי היא אוכלת תרומה בגללו.⁽⁷⁾

וכשם שאין העובר, בנו של כהן, מאכיל בתרומה את אמו שהיא בת ישראל, כך אין העובר הכהן מאכיל את עבדיו בתרומה, דברי רבי יוסי.⁽⁸⁾

אמרו לו חכמים לרבי יוסי: מאחר שהעדת לנו על בת ישראל שנישאת לכהן שאין העבדים שירשו בניו של הכהן אוכלים בתרומה, הואיל ואף לעובר, בנו של הכהן, יש חלק בעבדים, והוא אינו יכול להאכילם.

אם כן, אף בת כהן שנישאת לכהן, ומת, והניחה מעוברת, לא יאכלו עבדיה [עבדי צאן ברזל שלה, שהם עבדיו של בני בעלה] בתרומה, מפני חלקן של עובר, שאינו יכול

העובר את עבדיו.

9. בגמרא יתבאר, מה טעם יש לחלק בין בת ישראל שניסת לישראל, לבת ישראל שניסת לכהן.

10. ראה הערה בהמשך הסוגיא, אם הספק הוא על מה שאינו מאכיל את אמו, או על מה שאינו מאכיל את עבדיו.

11. יש לפרש בשני אופנים: א. אף כשנתעברה אמו ממנו זרה היא, הואיל ובת ישראל היא אלא שנישאת לכהן. ב. הואיל ומת בעלה הרי עכשיו

7. ואפילו היה הזרע זר או אפילו ממזר, וכפי שנתבאר לעיל סו א; וטעם הדבר שהעובר אינו מאכיל, יתבאר בגמרא בסמוך, ובהערות.

8. נתבאר על פי רש"י, וכפי שפירש דבריו הרש"ש בד"ה רש"י, וכתב שם שהתוספות הבינו את דברי רש"י באופן אחר.

והתוספות מפרשים את המשנה באופן אחר: "שהעובר פוסל בעבדי אביו, ואינו מאכיל את אמו", ופירשו כן משום שמשנתנו עוסקת בעבדים. ומיהו, אין לפרש את כל הפיסקא על עבדים, הואיל ואם השמיענו התנא שהוא פוסל בעבדי אביו, ממילא לא משכחת לה שיאכיל

הוא", הרי עובר זה שבמעמי כהנת כהן הוא, והרי הוא מאכיל בתרומה.

ואם אתה בא עליו משום "ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל", אף עובר שבמעמי כהנת אינו יכול להאכיל.

מאי טעמיה דרבי יוסי?

אמר רבה: היינו טעמא דרבי יוסי, דקסבר: עובר במעי זרה זר הוא.

רב יוסף אמר: ילוד מאכיל, שאין ילוד אינו מאכיל. (12)

מיתיבי לרב יוסף, שביאר טעמו של רבי יוסי משום "ילוד מאכיל שאין ילוד אין מאכיל", מברייתא שלמדנו:

אמרו לו לרבי יוסי: מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן שלא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר —

בת כהן המעוברת לכהן — מהו שיאכלו העבדים בתרומה?

אמר להם רבי יוסי: זו [בת ישראל לכהן] שמעתי לאיסור.

זרה היא, אך כשנתעברה ממנו ככהנת היא חשובה לענין זה.

12. מקור הדין "שאינו ילוד אינו מאכיל", נלמד ממה שאמרה תורה: "ויליד ביתו" הם יאכלו בלחמו, הרי למדת, שאין מאכיל אלא הילוד, ולא מי שאינו ילוד.

דעת התוספות היא, שלא נחלקו האמוראים בטעם עובר שאינו מאכיל את אמו שהוא משום דרשה זו, כי אין לומר לגבי אכילת האמה בתרומה, "עובר במעי זרה זר הוא", שהרי כל זרע ואפילו זר או אפילו ממזר מאכיל את אמו ואם בתרומה.

ולא נחלקו אלא מאיזה טעם אין העובר מאכיל את עבדיו, משום שיש לומר: לא נאמר דין זה בתורה אלא לגבי האכלת אמו, ואילו בעבדים הטעם הוא משום "עובר במעי זרה זר הוא".

ובישרש יעקב כתב לולא דבריהם [ועל פי דרכם שכולם מודים בטעם "ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל"], שרבה סובר, כי אם מטעם "ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל", לא היה בכחו לפסול את העבדים מלאכול על ידי אחיו, שהעובר כמי שאינו, ראה שם, [וראה גם במאירי

בסוף פירוש המשנה, שכתב לחלק בין עובר "אינו מאכיל" ל"עובר פוסל"; וראה גם באור שמח הלכות נחלות א יג ד"ה לכן, שכתב לבאר הסוגיא בנדה מד א שהיא סוכרת: עובר אינו מאכיל, וגם אינו פוסל, ראה שם דבריו בטעמם]. דעת רש"י [כפי שהביאו התוספות בבבא בתרא קמא ב ד"ה דתנן, בשם רש"י ביבמות]: כשם שנחלקו לענין עבדים, כך נחלקו לענין עובר שאינו מאכיל את אמו, אם הוא מטעם "עובר במעי זרה זר הוא", או מטעם "ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל"; שכן כתבו שם בשם רש"י: העובר פוסל ואינו מאכיל: "פוסל את אמו כהנת [בת כהן שניסת לישראל, ומת] אם הוא זר, ואינו מאכיל את אמו אם הוא כהן במעי זרה, דעובר במעי זרה זר הוא"; וכן מבואר בנמוקי יוסף כאן.

וכן למד הרש"ש מרש"י במשנתנו, שכתב: ואינו מאכיל, אם בת ישראל לכהן היא ומת והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכילה והוא הדין לעבדים, הרי שטעם העבדים כטעם האם, ולא עוד אלא שלא הוזכרה האם במשנתנו אלא כדי לדמות את העבדים לה; ואם תמצי לומר, אין טעם האם אלא משום ילוד מאכיל ילוד שאינו מאכיל, הרי בעל כרחך שאף לענין עבדים

ואולם זו [בת כהן המעוברת לכהן] לא שמעתי לאיסור, אלא להתיר את העבדים בתרומה. (13)

והשתא תיקשי:

אי אמרת בשלמא טעמו של רבי יוסי הוא משום ש"עובר במעי זרה זר הוא", שפיר היינו דקאמר להו רבי יוסי: זו שמעתי, וזו לא שמעתי! כי בבת כהן לכהן הרי אין אתה יכול לפוסלם לאכול בתרומה מטעם זה, שהרי אינו עובר במעי זרה אלא במעי כהנת.

אלא אי אמרת שטעמו של רבי יוסי הוא משום "ילוד מאכיל, שאין ילוד אין מאכיל", תיקשי:

מאי "זו שמעתי, וזו לא שמעתי" שאמר רבי יוסי? והרי איהי — היא! [הרי הכל דבר

אחד הוא]?! (14)

ומסקינן: קשיא!

אמר רב יהודה אמר שמואל: זו ששנינו במשנתנו: מי שמת והניח עובר, הרי העובר זוכה בעבדים, וכיון שהעובר אין בכחו להאכילם, הרי העבדים נפסלים מלאכול בתרומה — דברי רבי יוסי הם.

אבל חכמים אומרים: אין לעובר חלק בעבדים. (15) ולפיכך:

אם יש לו — לאבי העובר שמת — בנים, הרי העבדים אוכלים משום בנים, הואיל ולעובר אין חלק בהם.

ואף אם אין לו בנים, הרי העבדים אוכלים משום האחים של המת שיוורשים אותו כשאין לו בנים. (16)

הוא מטעם זה, אלא ודאי שנחלקו אף בטעם האם, וראה מה שביאר הרש"ש.

13. רש"י. והריטב"א פירש: זו שמעתי לאיסור, וזו לא שמעתי לא לאיסור ולא להיתר.

14. כתבו התוספות בד"ה היינו דקאמר, ורבנן שהיו אומרים לו כן, הוּו סברי דטעמא משום ילוד מאכיל; כלומר: חכמים שבברייתא ששאלו "מהו", נסתפקו בדבר, והחכמים במשנתנו שאמרו בהחלטיות שאין מקום לחלק ביניהם, היו סוברים שהטעם משום "ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל", [נאפשר שהיו גורסים בברייתא כמו במשנה].

כתב הערוך לנו, שמקושיא זו שהקשתה הגמרא הוכיח רש"י בכוונת רבי יוסי שאמר "זו שמעתי וזו לא שמעתי", דהיינו: שמעתי להיתר; שאם לא כן, אלא כפירוש הריטב"א "וזה לא שמעתי לא להיתר ולא לאיסור", מאי מקשה הגמרא לדעת רב יוסף שאמר: ילוד מאכיל

שאינו ילוד אינו מאכיל, שהרי יש לומר כי הוא מפרש את דברי רבי יוסי שאמר: זו שמעתי וזו לא שמעתי, דהיינו שהוא עצמו מסתפק בטעם שמועתו, ואם כן מטעם זה גופה החמיר רב יוסף וביאר שהוא משום ילוד מאכיל, והיינו דלחומר יש לחוש לטעם זה, ולאסור אפילו עובר במעי כהנת?!

ועל כרחק ששמע רבי יוסי בבת כהן שנישאת לישראל להיתר, ואם כן יפה מקשה הגמרא, שהרי מוכח בטעם האיסור שהוא משום "עובר במעי זרה זר הוא"; וראה בריטב"א שמלשון הגמרא הוכיח שלא כרש"י.

15. כתבו התוספות, שקבלה היתה בידו לפרש כך את דברי חכמים [שנחלקו עליו במשנתנו], אף שהיה מקום לפרש דבריהם שנחלקו על דין "עובר אינו מאכיל".

16. לכאורה שפת יתר היא, שהרי כיון שהשמיענו כבר שמואל שאוכלים משום בנים,

הרי שלדעת שמואל יתכן אפילו לזכות לעובר. וכל שכן בירושה הבאה מאליה שיש לעובר זכיה [ריטב"א]!

ומשנינן: אלא, כך אמר שמואל: "זו" דברי רבי יוסי.

ואף שמואל עצמו סבירא ליה כן.

ותמהינן: וכי מאי קא משמע לן שמואל? דפליגי רבנן עליה דרבי יוסי!?

ומי פליגי? וכי חלוקים עליו חכמים ולא הודו לו?

ואף אם אין לו למת אחים, הרי העבדים אוכלים משום משפחה כולה.⁽¹⁷⁾

ומדייקת הגמרא את לשונו של שמואל: "זו" דברי רבי יוסי, ומשמע דלא סבירא ליה לשמואל כרבי יוסי, אלא כחכמים הסוברים שעובר אינו זוכה⁽¹⁸⁾ —

הא אמר ליה שמואל לרב חנא בנגדתא [בעל האגדה⁽¹⁹⁾]: פוק אייתי לי בי עשרה [צא והבא לי עשרה איש], דאימא לך באנפייהו [כדי שאומר לך בפניהם ויתפרסם הדבר על ידיהם] את הדין שהמזכה לעובר קנה!

כהנים, [וכלשון המאירי: ואם אין לו אחים אוכל בשביל המשפחה כולה, ר"ל בשביל הכהנים הראויים לירש אם לא היה שם עובר]; אבל אם ירשוהו חללים, או שירשוהו בנות הנשואות לישראל הפסולות מלאכול בתרומה, אף העבדים לא יאכלו, [ויתירה מזו אמרו בנדה מד א, שבן חלל פוסל את עבדי אביו שירש יחד עם אחיו]. אלא שצריך ביאור לשון רש"י שכתב: בשביל משפחה, שאין אחד מישראל שאין לו יורשים, והרי אי אתה יכול לומר: אין לך כהן שאין לו יורשים כהנים, אחרונים.

18. ביאר הריטב"א: דכל היכא דאמר שום אמורא "זו דברי פלוני אבל חכמים אומרים", לא סבירא ליה כהיא יחידאה דמסתמא להכי אוקמי יחיד אצל רבים, עד שיפרש התלמוד בהדיא ד"זו וסבירא ליה" היא, וכדחזינן זמנין מועטין דפסקי אמוראי הלכה כיחיד במקום רבים.

19. א. בסוכה נב ב מצאנו: בהדי חנא באגדתא למה לי [מה לי אצלו בהגדה בקי הוא בהגדה ממני, ולא אוכל לן], וראה מסורת הש"ס.

ממילא משמע שאם אין למת בנים יאכלו העבדים משום האחים או המשפחה כולה. ויש לפרש, שלהשמיענו בא שמואל, שלא תאמר: לפיכך אוכלים משום בנים, כי "שמא ימצא עובר זכר" אינו אלא מיעוט [וכפי שנתבאר בגמרא לקמן], ואין חוששים למיעוט, ותולים אנו שנקבה היא ואין לה חלק בעבדים. או תאמר: עובר אכן יורש את הנכסים, אלא שאין בכחו לפסול את העבדים מלאכול משום בנים, [וכפי שנזכרה סברא זו בהערה לעיל בשם המאירי, הישרש יעקב והאור שמח].

או תאמר: אף שעובר אינו יורש בפועל את העבדים, מכל מקום שם יורש לא פקע ממנו, ולא בטל עיקר כח ירושתו שיש לו על הנכסים, וזכות ממון אין לו, כי אם שירוש את הנכסים שיהיו לו לאחר שיוולד, וכיון שכן אין הבאים אחריו בסדר קורבת משפחה יורשים אותו, קא משמע לן שהאחים יורשים את העבדים, [וכפי שנזכרה סברא זו בחידושי רבינו חיים הלוי תרומות ח ד, ראה שם].

17. היינו דוקא באופן ששאר הבנים או האחים או המשפחה כולה שירשה את העבדים היו

בתרומה, הואיל ואף היא אינה אוכלת בתרומה, כי העובר שיש לה מבעלה הכהן אינו מאכילה בתרומה, שעובר אינו מאכיל.

עבדי צאן ברזל אינם אוכלים בתרומה, כי העובר יש לו זכיה בעבדים, ואינו יכול להאכילם כי עובר אינו מאכיל.

ג. הניח בנים והניחה גם מעוברת:

עבדי מלוג שהם שלה, אוכלים כדרך שהיא אוכלת, מכח בניה שיש לה מבעלה הכהן.

ואילו עבדי צאן ברזל לא יאכלו בתרומה, מפני חלקו של עובר, שהעובר פוסל ואינו מאכיל,⁽²⁰⁾ דברי רבי יוסי, וכפי שנתבאר במשנתנו.

רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: הבת מאכלת, אבל הבן אינו מאכיל, ויתבארו דבריו בהמשך הסוגיא.

רבי שמעון בן יוחי אומר: אף שעובר יש לו זכיה ועובר אינו מאכיל את עבדיו, מכל מקום:

אם הניח בנים זכרים עם העובר,⁽²¹⁾ הרי יאכלו העבדים כולן [בין עבדי צאן ברזל

והאמר רבי זכאי [ב"ח]: זו עדות, העיד רבי יוסי מפי שמעיה ואבטליון, והודו לו חכמים.

אמר תירץ רב אשי: מי קתני "וקבלו" הימנו חכמים?

והרי "הודו לו חכמים" הוא דקתני, לומר: דמסתבר טעמיה דרבי יוסי, אך אינם מודים לו בדין.

תנו רבנן:

א. כהן שהיו לו עבדים שהכניסה לו אשתו בנישואיה, ומת, והניח בנים, ואין אשתו מעוברת, הרי אלו [עבדי מלוג], ואלו [עבדי צאן ברזל] אוכלים בתרומה.

עבדי מלוג שהם שלה אוכלים מכוחה, שהרי היא אוכלת בתרומה מכח בניה שיש לה מבעלה הכהן.

עבדי צאן ברזל, שהם של הבנים — אוכלים מכוחם של הבנים.

ב. הניחה מעוברת ולא הניח בנים, הרי אלו ואלו אין אוכלים.

עבדי מלוג שהם שלה אינם אוכלים

בהניחה מעוברת ולא הניח בנים שאין העבדים אוכלים, הרי שעובר יורש ואינו מאכיל; כי היה מקום לומר, שאם הניח בנים אף שיש גם עובר הרי הם אוכלים, או משום שאין אנו חוששים למיעוט זכרים, או משום שאין בכח עובר לפסול אף שאינו מאכיל, וכסברת המאירי הישרש יעקב והאור שמח שנזכרו בהערה לעיל.

21. בין שהיו הזכרים לבדם, ובין שהיו נקבות עמם, מאירי.

ב. פירוש שני פירש רש"י: שם מקום הוא כבבל ונקרא "בגדד" ורב חנא היה מאותו מקום; ובכתובות ז ב לא הביא רש"י אלא פירוש זה, ושם כתב ששמה "בגדת".

20. אף כאן פירש רש"י כמו במשנתנו, שפוסל את אמו ואינו מאכיל את אמו; וראה תוספות במשנתנו הובאו דבריהם בהערה במשנה.

והוצרכה הברייתא להשמיענו שעבדי צאן ברזל אינם אוכלים כשהניח בנים והניחה מעוברת, אף שלכאורה יש ללמוד כן מן הרישא

ובין עבדי מלוג].

עבדי מלוג יאכלו כדרך שהיא אוכלת מכח בניה.

עבדי צאן ברזל יאכלו, משום שאנו תולים שאין לעובר חלק בירושת אביו, וכפי שיתבאר בהמשך הסוגיא.

אבל אם הניח בנות נקבות בלבד עם העובר, הרי עבדי צאן ברזל שהם של הבנות לא יאכלו מכוחן, כי שמא ימצא עובר זכר, ואין לבנות ירושה במקום הבן כלום, והוא עצמו הרי אינו יכול להאכיל, שעובר אינו מאכיל.

ומקשינן: מאי איריא, מדוע נקט את הטעם שאין העבדים אוכלים מכח הבנות משום "שמא ימצא עובר זכר, ואין לבנות במקום הבן כלום"? הבן כלום?

תיפוק ליה, דאפילו אם נקבה היא העובר — נמי פסלה את העבדים מלאכול בתרומה, שהרי אף לעובר יש חלק בעבדים, ועובר אינו מאכיל, וכדרך שאמרו במשנה, שאין העבדים אוכלים מפני חלקו של עובר?!

ומשנינן: "חדא, ועוד" — קאמר.

חדא, דנקבה נמי פסלה, ואפילו אם היינו

יודעים שנקבה היא [ולכן יש חלק לאחיותיה בעבדים], מכל מקום חלקו של עובר פוסלם מלאכול בתרומה.

ועוד, הרי אפשר שאין לבנות חלק כלל בעבדים, כי שמא ימצא עובר זכר, ואין לבנות במקום הבן כלום.⁽²²⁾

ועתה מבארת הגמרא את מה שאמר רבי שמעון בן יוחי "זכרים יאכלו כולן".

והוינן בה: וכי כאשר יש בנים זכרים — יאכלו עבדי צאן ברזל בתרומה?!

והאיכא עובר!

ואם כן, יש לנו לומר: שמא ימצא עובר זכר, ויש לו חלק בעבדים, ופוסל אותם מלאכול בתרומה?!

ומשנינן: קסבר רבי שמעון בן יוחי:

אין חוששין למיעוטא של עוברים שהם ב-טז זכרים בני קיימא, אלא יש לנו לתלות שהעובר הוא מן הרוב שהן נקבות או נפלים.⁽¹⁾

ואיבעית אימא: לעולם קסבר רבי שמעון בן יוחי שחוששין למיעוטא של עוברים זכרים בני קיימא.

דנקבה פסלה [כנדצ"ל], דהא גבי "זכרים יאכלו" טעמא משום חשש נקבה, ואם כן קתני נקבות כולן לא יאכלו, משום דנקבה דלא פסלה בזכרים פסלה בנקבה שהיא יורשת כמותן, והדר נקט טעמא אחריני דדמי דלקמן, דשמא ימצא עובר זכר ויהא הזכר גם כן פוסל".

1. עוברים מתים. תוספות כאן, ובבא בתרא דף

22. כתב הריטב"א: אין זה כענין "חדא ועוד" דעלמא, שהרי אין כאן טעמים מחולקים אלא טעם אחד, והרי זה כאילו אמר "בין כך ובין כך", כלומר, בין שימצא העובר נקבה ובין שימצא זכר הוא פוסל, כי ממה נפשך יש לו זכיה.

"והא דקאמר "חדא ועוד", הכי פירושו: דכשאמר "כולן נקבות יאכלו" נקט טעמא